

Jarosław Sz. Szymczak

"Why Humanae Vitae Was Right : a Reader", ed. Janet E. Smith, San Francisco 1993 : [recenzja]

Studia nad Rodziną 7/2 (13), 220-224

2003

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

omówili zagadnienia szeroko pojętej polityki ludnościowej poruszane na następujących konferencjach: „Środowisko i Rozwój” (Rio de Janeiro, 1992), „Światowy Szczyt na temat Rozwoju Społecznego” (Kopenhaga, 1995), „Czwarta Światowa Konferencja Narodów Zjednoczonych na temat Kobiet” (Pekin, 1995), „Druga Konferencja ONZ dotycząca Osiedli Ludzkich – Habitat II” (Stambuł, 1996), „Światowy Szczyt Żywnościowy” (Rzym, 1996). W obrady wielu konferencji ONZ istotny wkład wniosła Stolica Apostolska. Dlatego też jej udział omówiono w odrębnym punkcie rozdziału.

Sytuacja demograficzna współczesnego świata jest bardzo złożona. Warto więc zainteresować się procesami ludnościowymi, które stanowią ważny element w funkcjonowaniu społeczeństw. Szczegółowe i rzetelne omówienie podstawowych procesów ludnościowych, zawarte w prezentowanej publikacji, pozwala na obiektywne spojrzenie i ocenę zależności zachodzących pomiędzy różnymi zjawiskami demograficznymi. Zestawienie i przeanalizowanie tematyki konferencji międzynarodowych oraz ich oddziaływania na przemiany w świecie stanowi niekwestionowany walor poznawczy opracowania. Również prezentacja graficzna (tabele, wykresy, diagramy, schematy oraz kopie rysunków i plakatów) przedstawionych w książce zagadnień pomaga w ich zobrazowaniu i zrozumieniu.

Dzięki walorom naukowym i poznawczym, fachowości ujęcia opisanych problemów oraz przystępności formy przekazu książka stanowi bardzo dobre źródło zdobycia, bądź pogłębienia wiedzy z zakresu polityki ludnościowej oraz przemian demograficznych, zachodzących w Polsce i w świecie.

Renata Piros

A Reader Why *Humanae Vitae* Was Right, ed. Janet E. Smith, Ignatius Press, San Francisco 1993, 591s.

„Dlaczego *Humanae vitae* miało rację: wybór tekstów” – jest to zbiór artykułów poświęconych zagadnieniom zawartym w encyklice Papieża Pawła VI o zasadach moralnych w dziedzinie przekazywania życia *Humanae vitae*. Niektóre z nich ukazywały się w czasopiśmie naukowych lub mało znanych publikacjach. Celem Janet E. Smith, pod redakcją której została przygotowana publikacja, było udostępnienie treści tych artykułów szerokiemu gronu czytelników.

J. E. Smith w 25 rocznicę wydania encykliki *Humanae vitae* zebrała 22 artykuły broniące stanowiska Kościoła w jego nauczaniu na temat małżeństwa i rodziny i розміściła je w siedmiu częściach opracowania pt. „A Reader Why *Humanae Vitae* Was Right”.

Część pierwsza zawiera artykuły napisane przed ukazaniem się encykliki lub pierwsze próby obrony nauczania zawartego w dokumencie.

Jako pierwszy prezentuje artykuł Paula M. Quay nt. „Antykoncepcja a miłość małżeńska”, który powstał siedem lat przed ogłoszeniem encykliki. W swojej analizie autor wykorzystuje argumenty z prawa naturalnego, sformułowane później w encyklice. Wyrzęca on również ujęcie aktu małżeńskiego przez Jana Pawła II jako mowy ciała, oraz określa antykoncepcyjny akt małżeński mianem kłamstwa. Określenie to było używane później w pismach Karola Wojtyły („Miłość i odpowiedzialność”), jednak do języka teologii weszło dopiero dzięki adhortacji *Familiaris consortio*. Quay wprowadza ujęcie aktu małżeńskiego jako mowy ciała i akcentuje jej znaczenie. Ukazuje, że prokreacyjne znaczenie aktu jest „znaczeniem transcendentnym”, które sprawia, że małżonkowie przezwyciężają swą istotową samotność.

Artykuł Dietricha von Hildebrand pt. „Encyklika *Humanae vitae*: znak sprzeciwu” to fragment książki o tym samym tytule, wydanej w Chicagu w 1969 roku. Autor jest czołowym przedstawicielem szkoły fenomenologicznej. Słusznie uważa się go za prekursora zmian, jakie dokonały się w nauczaniu Kościoła na temat małżeństwa i rodziny. Wyakcentował on rolę miłości małżeńskiej w małżeństwie i choć nie była to idea nowa, to dzięki wysiłkom badawczym Dietricha von Hildebrand zyskała głębokie uzasadnienie. Jego pierwsza ważna publikacja „W obronie czystości”, która dotyczyła zagadnień małżeństwa i miłości w oparciu o encyklikę *Casti connubii*, zaliczana jest do dziś do klasyki. Nie umniejszając wagi prokreacyjnego znaczenia aktu małżeńskiego, autor stawia w centrum argumentacji fakt, że dopiero ukazanie znaczenia aktu jako całkowitego daru z siebie daje Kościołowi podstawę do sprzeciwu wobec antykoncepcji. Zwraca również uwagę na to, że prokreacja nie jest tylko funkcją biologiczną czy tym bardziej zwierzęcą. Podkreśla, że stanowi ona naturalny i słuszny sposób wyrażenia miłości małżeńskiej, poprzez którą osoba spełnia swe pragnienie jedności z drugą osobą, co jednocześnie pozwala jej się doskonalić.

Następną część publikacji stanowi dobrze znane polskiemu czytelnikowi przemówienie Pawła VI do L'Equipes Notre Dame.

Kolejne dwa rozdziały „Prawdziwe porównanie” i „Sztuka regulacji poczęć” – są to fragmenty książki Mary Rosera Joyce pt. „Znaczenie antykoncepcji”. Mówią one o tym, że płciowość nie sprowadza się tylko do zwykłej seksualności, ale jest sposobem komunikowania się z całą osobą, zarówno z duchem, duszą, jak i z ciałem. Istotą relacji jest komunika i komunikacja. Stanowią one warunek relacji interpersonalnej. Artykuły Mary Rosera Joyce, napisane przed powstaniem *Humanae vitae* stanowią jeszcze jeden sposób ukazania współżycia małżeńskiego jako mowy ciała, a antykoncepcji jako kłamstwa.

Jako ostatni w tej części umieszczony jest artykuł G. E. M. Anscombe „Antykoncepcja a czystość”, z 1975 roku. Artykuł ten był jedną z najwcześniejszych prób obrony encykliki *Humanae vitae* i dotąd jest jednym z najbardziej znaczących. We wstępie o charakterze socjologiczno-historycznym autor wskazuje, że chrześcijanie zawsze byli społecznością wyróżniającą się od reszty społeczeństwa wyższym pozio-

mem moralnym, zwłaszcza w dziedzinie płciowości, i że szeroko propagowany obecnie zachwyt antykoncepcją, nie jest zgodny z wymaganiami, stawianymi uczniom Chrystusa. Przedstawia ujęcie historyczne negacji antykoncepcji, wyjaśnia pewne osobliwości – na przykład – że antykoncepcja była traktowana na równi z zabójstwem. Autor podejmuje również ważne zagadnienie intencji, zwłaszcza w odniesieniu do intencji małżonków, stosujących antykoncepcję i metody naturalnego planowania rodziny.

Część druga książki zawiera komentarze do nauczania Jana Pawła II, koncentrując się na podstawowych problemach ujmowanych przez Papieża: dar z siebie, odpowiedzialne rodzicielstwo, personalizm i teologia ciała.

Cormac Burke w artykule „Małżeństwo i antykoncepcja” nawiązuje do nauczania Jana Pawła II na temat nierozzerwalności obu znaczeń aktu małżeńskiego – prokreacyjnego i jednoczącego oraz wskazuje, w jaki sposób antykoncepcja narusza nie tylko znaczenie prokreacyjne, ale również jednoczące. Autor, ujmując akt małżeński jako całkowity dar z siebie, wyjaśnia w jaki sposób antykoncepcja niweczy próbę zjednoczenia małżonków. Mówiąc o akcie małżeńskim jako o wyrażaniu miłości dostrzega istotną różnicę między tym, co wyraża akt antykoncepcyjny i akt nie-antykoncepcyjny. Ten drugi zawiera i wyraża swe pełne znaczenia, podczas gdy ten pierwszy jest tego znaczenia całkowicie pozbawiony.

John M. Finnis w artykule „Integralność osobowa, moralność seksualna i odpowiedzialne rodzicielstwo” prezentuje problematykę prawa naturalnego z punktu widzenia filozofa.

John F. Crosby jest autorem opracowania pt. „Personalizm Jana Pawła II jako podstawa jego podejścia do nauczania *Humanae vitae*”. Dyskusja wokół *Humanae vitae* nie jest tylko dyskusją dotyczącą szczegółowych zagadnień, ale odnosi się do samej natury człowieka. Ujęcie takie nie bierze w pierwszym rzędzie za podstawę woli Bożej, praw boskich czy naturalnych jako fundamentu moralności, ale naturę samego człowieka, prawdę o nim, która nie kłóci się z wolą Bożą, z prawami boskimi i naturalnymi, ale jest najbliższą drogą do ich poznania.

Jako ostatni w tej części, zamieszczony jest artykuł Janet E. Smith, „Papież Jan Paweł II i *Humanae vitae*”. Autorka wykazuje w jaki sposób Papież posługuje się teologią ciała, aby nadać nauczaniu *Humanae vitae* nowy wymiar.

Część trzecią książki zatytułowaną „Świętość życia” wypełnia w całości artykuł Carlo Caffara pt. „Któż jest jak Pan, nasz Bóg?”. Jest to referat wygłoszony na konferencji zorganizowanej w Rzymie, w 20. rocznicę ogłoszenia encykliki *Humanae vitae*. Autor podjął w nim zagadnienie związku między Bożą mocą stwórczą, życiem człowieka i władzą człowieka dającą życie. Jest to argument przeciwko zarzutom skierowanym wobec Kościoła, mówiącym o fizykalizmie i biologizmie, według których Kościół ma jakoby traktować dziedzinę przekazywania życia w kategoriach jedynie biologicznych i ta biologiczna władza powinna zostać podporządkowana woli człowieka. Choć Caffara nie odniósł się do tych zarzutów bezpośrednio, udzielił

na nie odpowiedzi. Oskarżył czasy współczesne o traktowanie ciała w sposób przedmiotowy, podczas gdy jest ono darem Bożym, który pozwala poprzez płodność na kontakt z Bożą stwórczą mocą.

Część czwarta została zatytułowana: „Argument teologiczny”.

Autor pierwszego opracowania w tej części – John F. Kippley – jest założycielem i przewodniczącym organizacji *Couple to Couple* (Liga Małżeństwo Małżeństwu), która zajmuje się popularyzacją metody objawowo-termicznej. Artykuł „Teologia przymierza ludzkiej płciowości” (*A Covenant Theology of Human Sexuality*) ujmuje zagadnienie w sposób popularnonaukowy. Innowacyjność ujęcia Kippleya polega na ukazaniu aktu małżeńskiego jako miejsca odnowy przymierza małżeńskiego.

Kończy tę część Janet E. Smith artykułem „Znaczenie idei *munus* dla zrozumienia *Humanae vitae*”.

Część piąta prezentuje zagadnienia szczegółowe: zasadę całościowości, nieomyślność, formację sumienia i problem przeludnienia.

Ralph McInerney w artykule „*Humanae vitae* i zasada całościowości” uzasadnia dlaczego zasada całościowości nie może być stosowana w usprawiedliwianiu antykoncepcji.

Russel Shaw w opracowaniu „Antykoncepcja, nieomyślność i nauczanie zwyczajne Kościoła” prezentuje dyskusję nad encykliką *Humanae vitae*, która przerodziła się w debatę nad naturą i autorytetem Kościoła, czego nie było dotychczas przy okazji rozważania zagadnień moralnych. Na podstawie tekstów soborowych autor dokonuje analizy zagadnienia nieomyślności. Odrzuca również argument mówiący o tym, że w przeszłości Kościół wielokrotnie zmieniał nauczanie w kwestiach moralnych, zatem zmiana w nauczaniu na temat antykoncepcji byłaby uzasadniona.

Szczególnie interesujący jest artykuł Williama E. May, który początkowo był przeciwny nauczaniu *Humanae vitae* – podpisał nawet protest sporządzony przez Charlesa Currana. Przeciwnicy nauczania *Humanae vitae* twierdzili, że jeśli katolik uzna, że nauczanie encykliki nie jest zgodne z jego sumieniem, może postępować tak, jak dyktuje mu własne sumienie. May w artykule „Formacja sumienia a nauczanie Kościoła” wystąpił w obronie ludzkiego sumienia, wskazując na jego prawdziwą naturę. Zwrócił uwagę na to, że posłuszeństwo nauczaniu Kościoła nie jest pogwałceniem sumienia, ale jego właściwym użyciem. Wskazał też na nieustanny obowiązek kształtowania sumienia.

Herbert F. Smith jest autorem artykułu „Problem przeludnienia”. Jednym ze sposobów usprawiedliwiania antykoncepcji jest przywoływanie problemów związanych z przeludnieniem. Zwolennicy tego poglądu wskazują, że przeludnienie jest tak wielkim zagrożeniem, wobec czego kwestia oceny moralnej antykoncepcji schodzi na dalszy plan. Smith wykazuje błędy zawarte w takim myśleniu, wskazując na dane socjologiczne i na znacznie większe zagrożenie, jakim jest obniżenie wrażliwości moralnej.

W części szóstej zatytułowanej „Antykoncepcja a naturalne planowanie rodziny” Joseph E. Boyle w artykule pod tym samym tytułem porusza problem utożsa-

miania intencji par małżeńskich stosujących NPR i antykoncepcję. Wskazuje również na skutki i dobra płynące z poszanowania ludzkiej płodności.

Elżbieta Wójcik ten sam problem: „Naturalna regulacja poczęć a antykoncepcja” podejmuje z punktu widzenia lekarza i wskazuje na niebezpieczeństwa i skutki stosowania antykoncepcji, do których należy degradacja miłości małżeńskiej, zwiększenie liczby aborcji i rozwodów.

Janet E. Smith w artykule „Moralne stosowanie naturalnego planowania rodziny” przedstawia zasady, jakimi powinny kierować się małżeństwa.

Tę część zamyka świadectwo Ruth D. Lasseret. Jest to historia życia matki sześciorga dzieci, której życie małżeńskie z powodu stosowania antykoncepcji zostało niemal całkowicie zrujnowane. Dopiero nawrócenie na katolicyzm i przyjęcie nauki Kościoła na temat przekazywania życia pomogło uratować życie małżeńskie i zawocowało pięknie zrealizowanym macierzyństwem.

Ostatnia, siódma część nosi tytuł „Pokolenie później”. Zostały w niej umieszczone dwa artykuły J. E. Smith napisane z okazji 20 rocznicy ogłoszenia encykliki *Humanae vitae*. Pierwszy z nich przedstawia historię dokumentu, drugi zaś wskazuje na prozac słowa Pawła VI o negatywnych skutkach przyzwolenia na antykoncepcję.

Ostatni fragment publikacji stanowi przetłumaczona z języka łacińskiego (oficjalnego języka Kościoła) na język angielski encyklika Pawła VI *Humanae vitae*. Autorka wykazuje pewne nieścisłości występujące w dostępnych dotąd tłumaczeniach encykliki na język angielski, które najczęściej były dokonywane z języka włoskiego, a nie z języka łacińskiego.

Ta cenna publikacja stanowi ważny przyczynek do upowszechniania nauki Kościoła w dziedzinie tak bardzo dzisiaj relatywizowanej, jaką są moralne zasady przekazywania życia ludzkiego. Szczegółowe zagadnienia omawiane przez licznych autorów, zaprezentowane w redagowanej przez Janet E. Smith książce, pozwalają na zapoznanie się z różnymi aspektami encykliki *Humanae vitae* i znalezienie odpowiedzi na towarzyszące temu dokumentowi od początku kontrowersje. Zaletą publikacji jest jej popularnonaukowy charakter – dzięki temu stanowi ona źródło informacji, a także zbiór argumentów dla szerokiego kręgu odbiorców.

ks. Jarosław Sz. Szymczak

Sprawozdanie z Międzynarodowego Kongresu pt. „«Camminare nella Luce». Prospettive della Teologia morale a 10 anni da *Veritatis splendor*” [„«Chodzić w światłości». Perspektywy teologii moralnej 10 lat po *Veritatis splendor*”] – Rzym 20-22 listopada 2003 r.

W dniach 20-22 listopada 2003 r. w Rzymie odbył się Międzynarodowy Kongres z okazji 10-lecia ogłoszenia przez Jana Pawła II encykliki *Veritatis splendor*. Kongres